

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.03.2013, sp. zn. 23 Cdo 2406/2011, ECLI:CZ:NS:2013:23.CDO.2406.2011.1

Číslo: 68/2013

Právní věta:

Námítka neplatnosti rozhodčí smlouvy včas uplatněná v rozhodčím řízení má za důsledek, že z hlediska ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení se tato námítka vztahuje i na jiné důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy, než které byly případně v této námitce skutkově popsány.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.03.2013

Spisová značka: 23 Cdo 2406/2011

Číslo rozhodnutí: 68

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Rozhodčí řízení

Předpisy: § 33 předpisu č. 216/1994Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v P r a z e r o z s u d k e m z e d n e 9 . 3 . 2 0 1 0 z a m í t l n á v r h n a z r u š e n í r o z h o d č í h o n á l e z u , v y d a n é h o d n e 2 5 . 8 . 2 0 0 8 R o z h o d č í m s o u d e m p ř i H o s p o d á ř s k é k o m o ř e Č e s k é r e p u b l i k y a A g r á r n í k o m o ř e Č e s k é r e p u b l i k y (v ý r o k p o d b o d e m I) a r o z h o d l o n á h r a d ě n á k l a d ů ř í z e n í (v ý r o k p o d b o d e m I I) .

S o u d p r v n í h o s t u p n ě v y š e l z e z j i š t ě n í , ž e d n e 2 7 . 1 2 . 2 0 0 6 b y l a u z a v ř e n a m e z i Ž . b a n k o u , a . s . , A . M . , s . r . o . , M g r . B . S . a M . S . s m ě n e č n á d o h o d a R e g . č . 6 5 7 / 0 6 - 2 5 7 / 0 6 - 1 2 0 . Č l á n e k 1 0 s m ě n e č n é d o h o d y o b s a h o v a l r o z h o d č í d o l o ž k u n á s l e d u j í c í h o z n ě n í : „ V š e c h n y s p o r y , k t e r é b y m o h l y v z n i k n o u t z t é t o D o h o d y n e b o v s o u v i s l o s t i s n í n e b o z v y s t a v e n é s m ě n k y , b u d o u s v y l o u č e n í m p r a v o m o c i o b e c n ý c h s o u d ů r o z h o d o v á n y s k o n e č n o u p l a t n o s t í v r o z h o d č í m ř í z e n í u R o z h o d č í h o s o u d u p ř i H o s p o d á ř s k é k o m o ř e Č R a A g r á r n í k o m o ř e Č R v P r a z e p o d l e j e h o Ř á d u t ř e m i r o z h o d c i u s t a n o v e n ý m i p o d l e t o h o t o Ř á d u . “ . D n e 1 8 . 8 . 2 0 0 8 s e p ř e d R o z h o d č í m s o u d e m p ř i H o s p o d á ř s k é k o m o ř e Č R a A g r á r n í k o m o ř e Č R v P r a z e (d á l e j e n „ R o z h o d č í s o u d “) k o n a l o ú s t n í j e d n á n í , z n ě h o ŝ b y l p o ř í z e n z á p i s . D n e 2 5 . 8 . 2 0 0 8 b y l v y d á n r o z h o d č í n á l e z R o z h o d č í h o s o u d u R s p 3 2 2 / 0 8 .

S o u d p r v n í h o s t u p n ě d o s p ě l k z á v ě r u , ž e v e s m ě n e č n é d o h o d ě j e o b s a ž e n a p l a t n á r o z h o d č í d o l o ž k a p o d l e § 2 o d s t . 3 p í s m . v) [s p r á v n ě p í s m . b)] z á k o n a č . 2 1 6 / 1 9 9 4 S b . , o r o z h o d č í m ř í z e n í a o v ý k o n u

rozhodčích nálezů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“). Soud dospěl k závěru, že toto ujednání není v rozporu s bodem 3 směnečné dohody, kde se říká, že banka je oprávněna směnku vyplnit a tuto směnku uplatnit u soudu, anebo ji prodat. Soud prvního stupně přihlédl i k tomu, že zástupce žalobkyně nejprve uznal pravomoc Rozhodčího soudu, toto jeho prohlášení je zaprotokolováno, a až teprve při ústním jednání konaném ve sporu dne 18. 8. 2008 uplatnil námitku nedostatku arbitrability. Soud proto posoudil tuto žalobu jako účelovou, která by měla vést pouze k tomu, aby odložila vykonatelnost rozhodčího nálezu.

K odvolání žalobkyně V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 13. 12. 2010 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok pod bodem II).

Odvolací soud zopakoval důkaz zápisem z ústního jednání konaného před Rozhodčím soudem dne 18. 8. 2008. Zjistil, že při jeho zahájení v 10 hodin předseda rozhodčího senátu Mgr. M. D. seznámil přítomné strany se složením rozhodčího senátu, přičemž přítomní zástupci sdělili, že nemají námitek proti příslušnosti tohoto soudu. Poté k dotazu předsedy rozhodčího senátu žalobkyně (v tomto řízení žalovaná) sdělila, že trvá na žalobě, a pak zástupce třetí žalované (v tomto řízení žalobkyně) namítl, že rozhodčí soud není oprávněn rozhodovat tento spor z důvodu rozporu mezi článkem 10 a článkem 3 směnečné dohody, podle kterého je banka oprávněna směnku uplatnit u soudu.

Na základě provedeného dokazování učinil odvolací soud závěr, že žalobkyně v rozhodčím řízení neuplatnila námitku neplatnosti rozhodčí doložky z důvodu rozporu mezi smluvními ustanoveními obsaženými v článku 3 a článku 10 směnečné dohody z 27. 12. 2006 dříve, než začala jednat ve věci samé, neboť žalobkyně tuto námitku nevznesla k dotazu Rozhodčího soudu před zahájením jednání ve věci samé, zda účastníci mají námitek proti příslušnosti Rozhodčího soudu. Vzhledem k opožděnosti námitek tvrzeného důvodu neplatnosti rozhodčí doložky nebylo nutné se zabývat tím, zda je skutečně dán žalobkyní tvrzený rozpor ve směnečné dohodě, a pokud ano, jestli tento rozpor zakládá neplatnost rozhodčí doložky. Ze stejného důvodu nemohl soud prvního stupně a ani odvolací soud přihlédnout k opožděnému tvrzení žalobkyně, že nepodepsala směnečnou dohodu, ve které byla obsažena rozhodčí doložka.

Odvolací soud proto dospěl k závěru, že žalobkyně uplatnila ve smyslu § 33 zákona o rozhodčím řízení pozdě jí tvrzený důvod neplatnosti rozhodčí doložky a tentýž závěr platí i pro námitku, že žalobkyně nepodepsala zmíněnou směnečnou dohodu zahrnující spornou rozhodčí doložku.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním. Přípustnost dovolání zakládá na § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spočívá dle dovolatelky v posouzení otázky, zda je možno založit pravomoc rozhodce bez podepsané rozhodčí doložky, a to pouze s pomocí ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení.

Jako dovolací důvod uplatňuje dovolatelka § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Nesprávné právní posouzení věci spočívá dle dovolatelky v nesprávném výkladu ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení.

Dovolatelka se domnívá, že námitku neplatnosti rozhodčí doložky vznesla včas, když její zástupce při jednání Rozhodčího soudu nejprve sdělil, že nemá námitek proti příslušnosti tohoto soudu, poté k dotazu předsedy rozhodčího senátu sdělil, že Rozhodčí soud není oprávněn rozhodovat spor z důvodu neplatnosti rozhodčí doložky.

Dovolatelka kromě toho namítá, že pokud nebyla rozhodčí doložka vůbec sjednána (nebyla podepsána paní S.), pak nelze založit pravomoc rozhodčího soudu a rozhodovat spor v rozhodčím řízení. Neexistence rozhodčí doložky je takovou vadou, kterou nelze zhojit postupem podle § 33 zákona o rozhodčím řízení. Nelze tedy založit pravomoc rozhodce jen tím, že rozhodčí doložka

neexistuje a účastník řízení toto včas ve smyslu § 33 zákona o rozhodčím řízení nenamítne.

Dále dovolatelka tvrdí, že je třeba rozlišovat mezi neplatností rozhodčí doložky a neexistencí rozhodčí doložky, když nebyla vůbec podepsána. Podle dovolatelky odkazuje § 33 zákona o rozhodčím řízení na případy, kdy je rozhodčí doložka neplatná, tedy existuje v psané podobě, ale je neplatná. Na neexistující rozhodčí doložku by se omezení dané ustanovením § 33 zákona o rozhodčím řízení vztahovat nemělo. Pokud není vůbec sjednána rozhodčí doložka, lze dle dovolatelky zrušit rozhodčí nález, i pokud nebyla námitka vznesena ve lhůtě podle § 33 zákona o rozhodčím řízení.

Dovolatelka proto navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání navrhla, aby dovolání bylo odmítnuto pro nepřípustnost, jelikož nejsou dány dovolací důvody pro projednání věci před Nejvyšším soudem.

Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) vzhledem k článku II bodu 7 zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno včas oprávněnou osobou, nejprve zkoumal, zda je dovolání přípustné.

Dovodil, že dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť odvolací soud řešil právní otázku, která dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena. Jde o otázku, zda strana uplatnila v rozhodčím řízení včas námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy podle § 33 zákona o rozhodčím řízení, jestliže tuto námitku uplatnila po zahájení ústního jednání, poté co žalobkyně k dotazu předsedy rozhodčího senátu sdělila, že trvá na žalobě, za situace, kdy strany před tímto sdělením žalobkyně uvedly, že nemají námitek proti příslušnosti rozhodčího soudu, a zda případný závěr o včasnosti této námítce má za důsledek, že z hlediska § 33 zákona o rozhodčím řízení byla včas vznesena námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy i z jiných důvodů, než z důvodů skutkově vymezených v této námitce.

Nejvyšší soud poté přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. z uplatněných dovolacích důvodů, kterými je vázán i z hlediska jejich obsahového vymezení. Dospěl přitom k závěru, že dovolání je důvodné.

Dovolatelka uplatnila dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy že napadené rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Namítla, že odvolací soud nesprávně aplikoval ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení.

Nesprávným právním posouzením věci se rozumí omyl soudu při aplikaci právních předpisů na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo soud aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil.

Vzhledem k ustanovení článku II bodu 1 zákona č. 19/2012 Sb., jímž byl změněn zákon o rozhodčím řízení a podle něhož rozhodčí řízení zahájena přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, včetně řízení v případě sporů ze spotřebitelských smluv, se dokončí podle dosavadních právních předpisů, je

pro posouzení dané věci rozhodné znění zákona o rozhodčím řízení před novelou provedenou tímto zákonem, tedy znění účinné do 29. 2. 2012.

Ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení ukládá soudu zamítnout návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody uvedené v § 31 písm. b) nebo c) zákona o rozhodčím řízení, jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé. Podle § 31 písm. b) zákona o rozhodčím řízení lze namítat, že rozhodčí smlouva je z jiných důvodů než z důvodu uvedeného v § 31 písm. a) zákona o rozhodčím řízení neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje. Podle § 31 písm. c) zákona o rozhodčím řízení je důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu skutečnost, že ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem. Ustanovení § 31 písm. b) a c) zákona o rozhodčím řízení se tedy vztahuje jak na případy, kdy byla uzavřena neplatná rozhodčí smlouva (pokud ovšem nejde o neplatnost rozhodčí smlouvy podle § 31 písm. a/ z důvodu nedostatku arbitrability, což v posuzované věci nenastalo), tak na případy, kdy vůbec nedošlo k uzavření rozhodčí smlouvy. I námitku, že rozhodčí smlouvu nepodepsala, tedy v daném případě musela žalobkyně v rozhodčím řízení uplatnit před tím, než začala jednat ve věci samé.

Uplatnění důvodů podle ustanovení § 31 písm. b) nebo c) zákona o rozhodčím řízení stranou, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, v rozhodčím řízení před tím, než tato strana začala jednat ve věci samé, je podmínkou pro možnost postupu soudu podle § 31 písm. b) a c) zákona o rozhodčím řízení především pro zabránění průtahům v dalším řízení.

Ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení ukládá straně rozhodčího řízení povinnost uplatnit důvody podle § 31 písm. b) a c) zákona o rozhodčím řízení dříve, než strana začala jednat ve věci samé, nikoliv před prvním úkonem ve věci, či dříve, než začal ve věci samé jednat rozhodce. Pojem „věc sama“ je právní teorií i soudní praxí vykládán jednotně jako věc, která je oním předmětem, pro nějž se řízení vede. Řešení otázek procesního charakteru nelze považovat za „jednání ve věci samé“. V řízení bylo zjištěno, že při zahájení ústního jednání předseda rozhodčího senátu seznámil strany se složením rozhodčího senátu, přičemž přítomní zástupci stran sdělili, že nemají námitek proti příslušnosti tohoto soudu. Poté k dotazu předsedy rozhodčího senátu žalobkyně (v tomto řízení žalovaná) sdělila, že trvá na žalobě. Poté zástupce třetí žalované (v tomto řízení žalobkyně) namítl, že rozhodčí soud není oprávněn rozhodovat tento spor z důvodu rozporu mezi článkem 10 a článkem 3 směnečné dohody, podle kterého je banka oprávněna směnku uplatnit u soudu. Zástupce žalobkyně tak učinil dříve, než se vyjádřil věcně k podstatě sporu. Z učiněných skutkových zjištění nelze než dovodit, že žalobkyně vznesla námitku neplatnosti rozhodčí smlouvy z důvodu rozporu mezi uvedenými články směnečné dohody dříve, než ona začala jednat ve věci samé, tj. před přednesem tvrzení týkajících se věci samé, tedy z hlediska ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení včas.

Včas vznesená námitka neplatnosti rozhodčí smlouvy má za důsledek, že z hlediska ustanovení § 33 zákona o rozhodčím řízení se tato námitka vztahuje i na jiné důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy, než které byly případně v této námitce skutkově popsány.

Vztahuje se tedy i na námitku žalobkyně, kterou vznesla v průběhu řízení před soudem prvního stupně, že rozhodčí doložku nepodepsala. Vzhledem ke skutkovému zjištění soudu prvního stupně, že dne 27. 12. 2006 byla uzavřena směnečná dohoda Reg. č. 657/06-257/06-120 mezi Ž. bankou, a. s., a A. M., s. r. o., Mgr. B. S. a M. S., je nutno dovodit, že touto námitkou žalobkyně namítla neplatnost předmětné rozhodčí doložky. Navíc i právní teorie zastává názor, že pod důvod ke zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 písm. b) zákona o rozhodčím řízení z důvodu neplatnosti rozhodčí smlouvy je nutné podřadit i případy, kdy rozhodčí smlouva vůbec nevznikla (v této souvislosti srov. Bělohávek, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1089 s.).

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný. Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 2, věty za středníkem, o. s. ř. rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu podle § 243b odst. 3 o. s. ř. vrátil k dalšímu řízení.